

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Svar på regeringsuppdrag Fö2025/00039

Förberedande åtgärder som behövs för att
kunna använda civilplikt för befattningar inom
befolkningsskyddet

**Förberedande åtgärder som behövs för att kunna använda civilplikt för
befattningar inom befolkningsskyddet**

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Enhet: Enheten för befolkningsskydd och kärnenergiberedskap

Publikationsnummer: MSB 2648 – december 2025

ISBN-nummer: 978-91-7927-673-7

Sammanfattning

Regeringsuppdraget har bidragit till att uppmärksamma behovet av en skyndsam personalförsörjning av befolkningsskyddet i Sverige. Det säkerhetspolitiska läget i omvärlden gör att bemanning av de skyddsåtgärder som finns tillgängliga inom befolkningsskyddet även har en robust och förutsägbar planering som tydligt pekar ut vem som gör vad. Denna slutrapport visar hur skyddet av civilbefolkningen kan stärkas genom att personalförsörja driften av det totala beståndet av specialskyddsrum via civilplikt och frivilliga resurser.

Genom att identifiera lämplig kompetens via annan utredning än mönstring kan 1 060 individer skrivas in, utbildas och krigsplaceras under perioden 2028–2031. Kompetensen säkerställs genom repetitionsutbildning, först efter fem år och därefter vart tionde år efter den första repetitionsutbildningen.

I slutrapporten finns framtaget förslag på specialskyddsrummens organisation, befattningsbeskrivningar, ansvarsförhållanden, process för genomförande av civilplikt samt kostnadsberäkning för införande av civilplikten för åren 2026–2036 (inklusive repetitionsutbildning).

Då utrymningsledare föreslås att inte omfattas av civilplikt, är förslaget att det tillfaller MSB att fortsatt stödja berörda aktörer gällande utbildning och förutsättningar för en planering av utrymning. Eventuella extra kostnader i samband med det arbete kan uppkomma.

Slutsatser av regeringsuppdraget

- Civilplikt är lämpligt verktyg för att personalförsörja iordningställande och drift av specialskyddsrum.
- Civilplikt är **inte** ett lämpligt verktyg för att personalförsörja funktionen utrymningsledare.
- Inom de frivilliga försvarsorganisationerna finns god kompetens för att kunna uppfylla ett flertal funktioner gällande såväl en utrymning som att bemanna ett specialskyddsrum.
- För att höja förmågan inom befolkningsskyddet och dess personalförsörjning, behövs en ny organisering av densamma utvecklas vidare.

MSB föreslår att:

- förordningar och lagstiftningar ses över för att möjliggöra införandet av civilplikt och användandet av frivilliga försvarsorganisationer inom befolkningsskyddet.

Innehåll

1	INLEDNING	5
1.1	Bakgrund	5
1.2	Genomförande av uppdraget	5
1.2.1	Representation i uppdraget	6
2	UPPDRAGSREDOVISNING	8
2.1	Förutsättningar för civilplikt	8
2.2	Utrymningsledare	8
2.2.1	Slutsatser	8
2.2.2	Definition av funktionen utrymningsledare	9
2.2.3	Beslutsmandat vid utrymning	10
2.2.4	Civilplikt inom utrymning	14
2.2.5	Förslag till fortsatt arbete – stöd och utbildning	14
2.3	Specialskyddsrum	15
2.3.1	Slutsatser	15
2.3.2	Att beakta	16
2.3.3	Definition specialskyddsrum	16
2.3.4	Driftspersonal	17
2.3.5	Civilplikt för specialskyddsrum	19
2.3.6	Utbildning	22
2.3.7	Rättsliga förutsättningar	25
2.3.8	Information till berörda aktörer	25
2.3.9	Tidsplan	26
2.4	Kostnadsberäkningar	27
2.4.1	Införande av civilplikt för specialskyddsrum	27
2.4.2	Repetitionsutbildning omgång 1	28
2.5	Bemannning av frivilliga	29
2.5.1	Bakgrund	29
2.5.2	Slutsatser	29
2.5.3	Frivilliga resurser i befolkningsskyddet	29
2.5.4	Förutsättningar	31
3	ORGANISATION AV BEFOLKNINGSSKYDDET	32
3.1	Bakgrund	32
3.2	Slutsatser	32
3.3	Tidigare organisering	32
3.4	Hemskyddet	33
4	AVSLUTANDE KOMMENTARER	35
	BILAGOR	36
	Bilaga 1 – Bemannning specialskyddsrum	36
	Total bemanning inklusive civilpliktiga och frivilliga	36
	Bilaga 2 – Organisation för specialskyddsrum kategori 1	39
	Bilaga 3 – Befattningsbeskrivningar specialskyddsrum	40
	SKYDDSRUMSLEDNING	40
	TEKNIKGRUPP	41
	SKYDDSRUMSGRUPP	42
	ORDNINGS/SÄKERHETSGRUPP	43
	SJUKVÅRDGRUPP	44
	Bilaga 4 – Kostnadsberäkningar specialskyddsrum	45
	Kostnader för grundutbildning	45
	Kostnader för repetitionsutbildning	46

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I utredningen *Ett stärkt skydd av civilbefolkningen vid höjd beredskap*¹ finns förslag på hur ett modernt och väl anpassat fysiskt skydd för civilbefolkningen mot direkta konsekvenser av krigshandlingar på svenskt territorium, bör vara utformat. Bland annat lämnades förslag som pekade på behovet av att det finns tillgång till förstärkning av personella resurser, vid t ex utrymning och inkvartering samt drift och iordningsställande av specialskyddsrum.

MSB har sedan aktiveringen av civilplikt genom annan utredning än mönstring, påbörjat förstärkningen av den kommunala räddningstjänstens personalbehov vid höjd beredskap genom inskrivning av 2 700 civilpliktiga som kommer att genomgå en repetitionsutbildning.² Åtgärder att planera och genomföra för ett införande av civilplikt med mönstring inom räddningstjänsten pågår.

Svenska Kraftnät förbereder för att höja förmågan inom elförsörjningen under höjd beredskap och ytterst krig.³ Målet är att ha utbildat 1 000 personer till och med 2028 och under 2025 påbörjas utredning av individers lämplighet och de första utbildningarna planeras att genomföras under fjärde kvartalet 2025.

Erfarenheter från implementeringen av ovan nämnda uppdrag för MSB och Svenska Kraftnät har tillvaratagits i genomförandet av detta regeringsuppdrag.

1.2 Genomförande av uppdraget

Regeringen uppdrog Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) den 9 januari 2025 att genomföra förberedande åtgärder för att totalförsvarspliktiga ska kunna skrivas in, utbildas och krigsplaceras med civilplikt för befattningar inom befolkningsskyddet. De uppgifter inom befolkningsskyddet som omfattas är:

- iordningsställande och drift av skyddsrum som kräver någon form av bemanning för att kunna användas (specialskyddsrum).
- ledning för att kunna genomföra utrymning i händelse av höjd beredskap och ytterst krig (utrymningsledare).
- och därmed anknytande uppgifter.

MSB ska:

- ge förslag på lämpliga befattningar,
- analysera hur stort personalbehovet är inom respektive befattning,
- ge förslag på vilken aktör som bör ha bemanningsansvaret,
- analysera om inskrivning för civilplikt är lämplig efter mönstring eller annan utredning än mönstring,

¹ Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)

² Fö2025/00040 Uppdrag till MSB att genomföra de förberedande åtgärder som behövs för att införa civilplikt efter mönstring inom kommunal räddningstjänst

³ KN2023/04096 Uppdrag om analys av civilplikt inom elförsörjningen

- om annan utredning än mönstring är aktuellt – analysera hur relevant kompetens ska identifieras och kontaktas för utredning,
- analysera vad nödvändiga grund- och repetitionsutbildningar behöver innehålla, dess längd samt utbildningsaktör,
- beräkna kostnader för införandet av civilplikt med utgångspunkt i olika ambitionsnivåer, antal civilpliktiga, vilka avvägningar som gjorts samt kostnader för förvaltning av utbildning och inskrivning,
- förbereda information till berörda aktörer om vad civilplikt för befattningarna kommer att innebära,
- redovisa en tidsplan med åtgärder för att införa civilplikt,
- analysera behovet av författningsändringar för att införa civilplikt för berörda befattningar.

I uppdraget har även ingått att analysera behovet av frivilliga som kan stödja i samband med att specialskyddsrum ska användas eller en utrymning genomföras samt hur detta kan organiseras. MSB har valt att utgå från Frivilliga försvarsorganisationerna (FFO), som är en grupp av ideella organisationer med en utpekad roll inom totalförsvaret.

Särskilda utmaningar har funnits med att omhänderta de uppgifter som varit beskrivna i uppdraget. Idag finns inte en tydlig struktur kring till exempel ansvarsförhållanden och organisationsform för befolkningsskyddet, vilket ger ett svårbedömt utgångsläge för att räkna på behovet av personal. På regional och lokal nivå är arbetet med att ta fram planer för utrymning ett pågående arbete och kan därför inte ge ett underlag kring behovet av extra resurser vid en utrymning. Samma gäller för det pågående arbetet med inventering och modernisering av specialskyddsrummen.

Det arbete som nu har genomförts i detta uppdrag har dock resulterat i en fördjupning av utpekade befattningar och dess behov av att sättas i ett organisatoriskt sammanhang.

Som ett komplement till de utpekade befattningarna har MSB även analyserat behovet av andra befattningar inom befolkningsskyddet och dess organisation för att ge en mer samlad bild av behovet av utveckling för befolkningsskyddet.

1.2.1 Representation i uppdraget

Uppdraget har genomförts i samarbete med Totalförsvarets plikt- och provningsverk (Plikt- och provningsverket) samt länsstyrelserna.

Synpunkter har även inhämtats från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), som även har bistått med att ta fram representation från kommuner utifrån geografisk spridning och storlek. Frivilliga försvarsorganisationerna (FFO) har också medverkat och lämnat underlag som visar på vilka förmågor, befattningar och utbildningar som är mest relevanta att bistå med inom uppdraget för befolkningsskyddet.

Representationen i uppdragets styr- och arbetsgrupper har bestått av:

- Plikt- och prövningsverket
- Länsstyrelsen Blekinge
- Länsstyrelsen Gotland
- Länsstyrelsen Jönköping
- Linköpings kommun
- Härjedalens kommun
- Skellefteå kommun
- Stockholm Stad
- Räddningstjänsten Storgöteborg
- MSB

Därtill har representanterna från kommuner och länsstyrelser (utrymningsledare) samlat in information från de flesta kommuner i de län där de är verksamma.

2 Uppdragsredovisning

2.1 Förutsättningar för civilplikt

Civilplikt kan aktiveras för att stärka det civila försvarets förmåga vid höjd beredskap och kan fullgöras i olika verksamhetsområden. För att civilplikt ska kunna aktiveras inom befolkningsskydd behöver Förordningen om totalförsvarsplikt ändras.⁴

MSB:s verkställighetsföreskrifter om placering⁵ och utbildning⁶ behöver revideras. I bilagorna behöver verksamhetsområdet befolkningsskydd inkluderas, tillsammans med de befattningar inom området där civilpliktiga i det civila försvaret kan placeras. Dessutom bör befattningar där civilpliktiga i det civila försvaret kan utbildas anges. I de fall dessa befattningar ska grundutbildas behöver befattningsgrupp, antal dagar för grundutbildning samt det högsta antalet dagar per repetitionsutbildningstillfälle specificeras.

De närmare förutsättningarna för att förändra ovanstående föreskrifter behöver utredas vidare.

MSBFS 2014:12 anger även att personalförsörjningen av det civila försvaret bör utgå från följande ordning:

1. Anställd personal
2. Frivilliga resurser
3. Civilplikt

Den prioriteringsordningen har varit styrande i uppdraget om civilplikt inom befolkningsskyddet.

2.2 Utrymningsledare

I den del av uppdraget som rör funktionen utrymningsledare har analyser genomförts utifrån hur en utrymningsorganisation kan sättas samman, tillsammans med vilka mandat som gäller vid höjd beredskap samt hur definitionen av funktionen börjar forma sig.

Genom att några län och kommuner har startat arbetet med att planera och öva sina utrymningsplaner, har det visat sig tydligt att utrymningsledaren är central i hela processen, från planering och fram till verkställande av utrymning i händelse av höjd beredskap och krig.

2.2.1 Slutsatser

Civilplikt bedöms inte aktuellt för funktionen som utrymningsledare

MSB bedömer att funktionen som utrymningsledare inte bemannas med civilplikt, eftersom rollen bland annat behöver kunna verka även i fredstid.

⁴ Förordningen om totalförsvarsplikt (1995:238)

⁵ MSB:s verkställighetsföreskrifter om krigsplacering av totalförsvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret (MSBFS 2014:12)

⁶ MSB:s verkställighetsföreskrifter om utbildning av totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt i det civila försvaret (MSBFS 2014:13)

Utrymningsledaren bör vara en etablerad del av länsstyrelsens stabsorganisation och ha en central roll i att förbereda, samordna och genomföra utrymningar vid höjd beredskap och krig.

Civilplikt anses inte kunna möta dessa krav och bemanning bör därför ske med anställd personal.

Frivilliga bedöms inte kunna bemanna funktionen, men kan bidra i andra delar av organisationen i samband med utrymning i händelse av höjd beredskap och krig.

Utrymningsledaren behöver arbeta nära beslutsfattaren, ha ett regionalt perspektiv samt kunna agera tillsammans med civilområdena för att samordna insatser mellan kommuner och andra myndigheter. Ett län kan bedöma att det även bör finnas lokala (kommunala) utrymningsledare, och då gäller samma grundförutsättningar och krav som för motsvarande funktion vid länsstyrelsen. Det innebär att den lokala rollen ska vara placerad i eller i nära anslutning till kommunens ledning eller stab. Funktionen är inte heller i detta sammanhang möjlig att bemannas genom civilplikt. En flexibilitet uppnås om funktionen även kan nyttjas till andra ledande beredskapsuppgifter i en kommun i de fall då utrymning inte är en aktuell skyddsåtgärd.

Om det finns behov av utrymningsledare både på länsstyrelse- och kommunal nivå behöver detta definieras tydligt i inriktningsbeslutet samt i den övergripande utrymningsplanen. Utrymningsledaren vid länsstyrelsen har det övergripande ansvaret för samordningen mellan nivåerna.

Aktörsgemensamt arbete genom samverkan⁷ och ansvarsprincipen gäller och en utrymningsorganisation behöver etableras enligt ett läns inriktning och plan för utrymning. Utrymningsledaren ansvarar för koordinering och samordning fram till att ett utrymningsbeslut är verkställt. Verkställandets genomförande sträcker sig genom hela processen fram till återflytt (om detta är möjligt).

En uppskattning är att det utifrån ett nationellt perspektiv behövs 63 utrymningsledare hos länsstyrelserna (baserat på bemanning i treskift). Finns det även lokala behov av (kommunala) utrymningsledare som samverkar med utrymningsledaren på länsstyrelsenivå, kan det även behövas upp till cirka 870 lokala (kommunala) utrymningsledare.

För att säkerställa kompetens inom såväl utrymning som inkvartering behöver en tydlig struktur tas fram för utbildnings- och stödmaterial. Det är också viktigt att ansvariga för att ta fram inriktningar och utrymningsplaner får tillgång till stöd för att kunna öva på de planer som utvecklas.

2.2.2 Definition av funktionen utrymningsledare

Idag saknas legal definition av funktionen utrymningsledare. I utredningen *Ett stärkt skydd av civilbefolkningen vid höjd beredskap*⁸ framhålls att en utrymningsledare vid en större utrymning under krig huvudsakligen bör ha till uppgift att under kommunal ledning ansvara för den närmare organiseringen och koordineringen av tillgängliga personella resurser.

I utredningen *Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret*⁹ framgår att utredningen av flera skäl bedömer att det inte är tydligt om civilplikt är lämpligt

⁷ Aktörsgemensamt arbete – Process för aktörsgemensam inriktning (MSB 2024) och samordning, ISBN-nummer: 978-91-7927-556-3, MSB, 2024

⁸ Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)

⁹ Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)

eller högst prioriterat för utrymningsledare och att det även är otydligt vad befattningen innebär. Det kan enligt utredningens bedömning behöva finnas både utrymningsledare som leder utrymningsarbetet på en mer strategisk nivå och utrymningsledare som arbetar mer operativt med att ombesörja en utrymning. Utrymningsledare som arbetar på mer strategisk nivå kan behöva vara anställda hos länsstyrelsen eller en kommun. För andra funktioner som behövs lokalt vid en utrymning kan däremot civilplikt vara lämplig. I det fallet bör befattningarna benämnas annorlunda för att inte förväxlas med den definition av utrymningsledare som detta uppdrag utgår ifrån.

I innevarande uppdrag har det varit av vikt att formulera en definition av funktionen som är både teoretiskt förankrad och praktiskt tillämpbar.

MSB arbetar för närvarande med att uppdatera befintligt stödmaterial för kommuner, länsstyrelser, regioner, polismyndigheten och andra aktörer som är inblandade i planering och genomförande av utrymning under höjd beredskap. I versionen som är under framtagande definieras utrymningsledaren enligt följande (vilket detta uppdrag har utgått från):

Utrymningsledare

- Utrymningsledaren är den som koordinerar utrymningen på uppdrag av beslutsfattaren (enligt nuvarande lagstiftning sitter beslutsfattaren hos länsstyrelsen).
- Ofta är utrymningsledaren en person som redan innan ett beslut om utrymning har fattats också har bistått med lägesbild och rekommendation om vilket utrymningsalternativ som är lämpligt med hänsyn till händelsen.
- Utrymningsledaren är vanligtvis även den som skriver förslaget till utrymningsbeslut.
- När beslut om utrymning är fattat ansvarar utrymningsledaren för att leda utrymningsfunktionens arbete och ha löpande kontakt med beslutsfattaren och den inriktning- och samordningsfunktion (ISF) som kan vara upprättad.
- Den som utses till utrymningsledare behöver ha god kunskap om utrymning men också erfarenhet och förmåga att leda ett stabsarbete under press.

Mot denna bakgrund finns anledning att närmre beskriva hur utrymningsledaren fungerar i fredstid och vid höjd beredskap.

2.2.3 Beslutsmandat vid utrymning

2.2.3.1 Beslutsmandat som gäller både vid kris och höjd beredskap

I fredstid är det räddningsledaren som fattar beslut om utrymning vid räddningsinsatser. Länsstyrelsen fattar beslut vid kärnteknisk olycka eller sanering efter en sådan. Vid exempelvis terrorbrott eller bombhot är det polismyndigheten som är beslutsfattare. Beslutsmandatet för dessa typer av händelser gäller både under fredstid och höjd beredskap.

Händelse	Beslutsfattare	Lagstiftning
Räddningsinsats (Brand, utsläpp farliga ämnen, översvämningar, jordskred)	Räddningsledare	Lag (2003:778) om skydd mot olyckor
Kärnteknisk olycka	Länsstyrelsens räddningsledare eller länsledningen	Lag (2003:778) om skydd mot olyckor Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor
Sanering efter kärnteknisk olycka	Länsstyrelsen, åtgärder verkställs av saneringsledare	Lag (2003:778) om skydd mot olyckor Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor
Brott som kan innebära allvarlig fara för liv och hälsa (ex. hot om terrorattack)	Polismyndigheten	Polislag (1984:387)

Tabell 1 Beslutsmandat som gäller vid både kris och höjd beredskap.

2.2.3.2 Beslutsmandat som tillkommer vid höjd beredskap

Vid höjd beredskap tillfaller beslutsmandatet länsstyrelsen för händelser som innebär att ett område har eller kan antas bli utsatt för stridshandlingar, alternativt en händelse som innebär att Försvarsmakten behöver verka i något specifikt område vilket i sin tur medför att utrymning är nödvändig.

Händelse	Beslutsfattare	Lagstiftning
Om området blivit eller kan antas bli utsatt för stridshandlingar och utrymning är nödvändigt för att skydda befolkningen	Länsstyrelsen Regeringen eller den myndighet som regeringen utser	Lag (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap. Förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap. MSBFS (2025:1) Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter och allmänna råd om planläggning för utrymning under höjd beredskap.
Om det i området behöver vidtas militära åtgärder av väsentlig betydelse och åtgärderna allvarligt försvåras om inte utrymning sker. Exempelvis vid: • Markstrid • Förberedelse för markstrid • Luftanfall	Länsstyrelsen Regeringen eller den myndighet som regeringen utser	Lag (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap. Förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap. MSBFS (2025:1) Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter och allmänna råd om planläggning för utrymning under höjd beredskap.

Tabell 2 Mandat som tillkommer vid höjd beredskap.

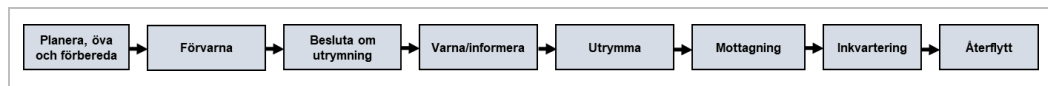
Vid en analys av beslutsmandaten i tabell 1 och tabell 2, tillsammans med definitionen på utrymningsledaren enligt ovan anses den mest lämpliga placeringen av denna funktion vara inom länsstyrelsens krigsorganisation enligt följande:

- Utrymningsledaren behöver arbeta i nära samarbete med beslutsfattaren inför att ett beslut ska tas samt i genomförandefasen efter att ett beslut har fattats.
- Utrymningsledaren behöver ha förmåga att samverka med berörda aktörer för att hantera förberedelser och verkställande av en utrymning. Utrymningsledaren kan också behöva samverka med andra länsstyrelser, civilområdesansvariga länsstyrelser samt nationella myndigheter.
- Utrymningsledaren behöver utgå från ett regionalt perspektiv för att vid behov kunna koordinera utrymningen från en kommun till en annan.
- Beslutsfattaren finns på länsstyrelsen. Utrymningsledaren behöver därför sitta nära beslutsfattaren för att under pressade förhållande kunna lämna förslag på utrymningsbeslut eller omfall i ett sådant.

Det är viktigt att studera ansvar och roller för att kunna planera för och verkställa ett beslut om utrymning. Med det nämnt behöver respektive aktör skapa en förmåga för att omhänderta sina ansvarsområden vid ett beslut om utrymning.

2.2.3.3 Utrymningsprocessen

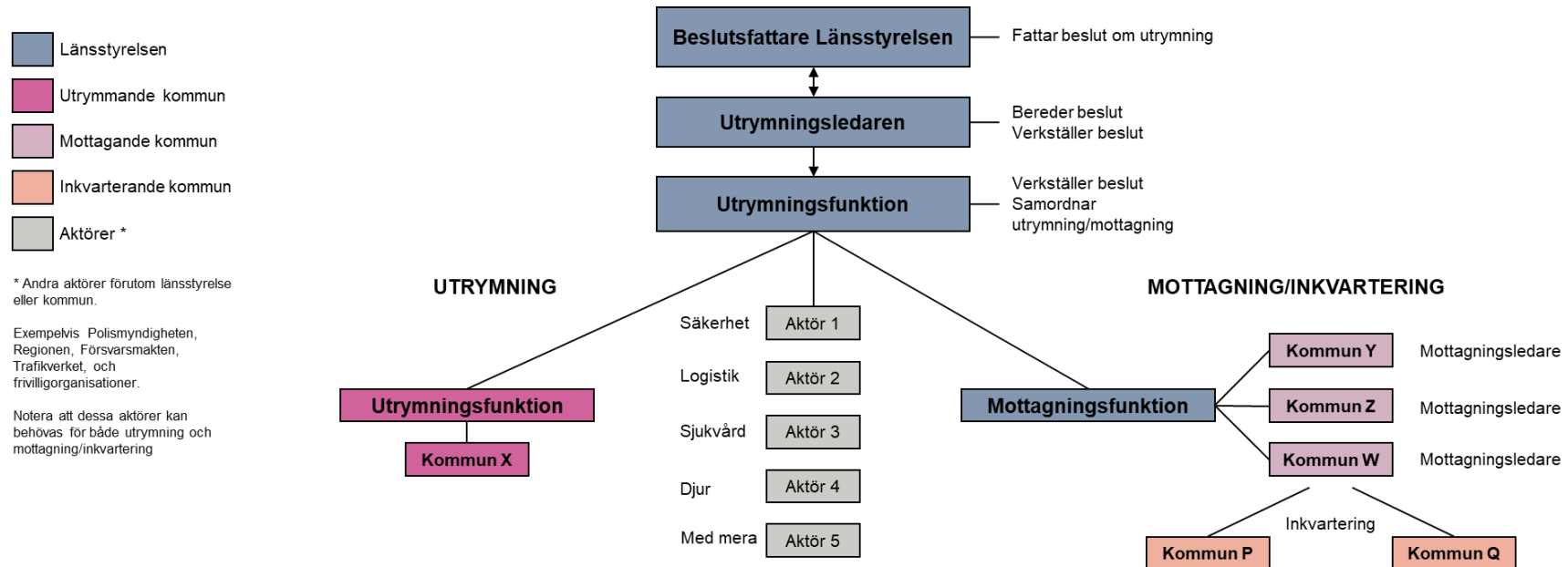
Utifrån gällande lagstiftning, inhämtning av kunskaper från genomförda övningar, pågående utredningar och intervjuer med kommuner och länsstyrelser kan en förenklad schematisk bild över utrymningsprocessen och dess ingående aktörer illustreras enligt Figur 1 och Figur 2, nedan.

Figur 1 Förenklad bild över utrymningsprocessen.

Som stöd har utrymningsledaren en utrymningsfunktion som samverkar med berörda kommuner och aktörer för att kunna hantera utrymningen med dess efterföljande mottagning och inkvartering.

Utrymning under höjd beredskap

Figur 2 Förenklad bild över en utrymningsorganisation med dess ingående aktörer.

2.2.4 Civilplikt inom utrymning

2.2.4.1 Civilplikt för funktionen utrymningsledare

Under arbetets gång har slutsatsen dragits att civilplikt **inte** anses lämpligt som metod för funktionen utrymningsledare. Funktionen bör personalförsörjas med egen/ordinarie personal.

Ställningstagandet baseras på resultat från analyser utifrån hur funktionen bör definieras och hur utrymning bör organiseras och ledas utifrån ansvarsprincipen och aktörsgemensam samverkan.

2.2.4.2 Civilplikt för andra funktioner i samband med utrymning

Även om funktionen utrymningsledare inte är aktuell för civilplikt, skulle det kunna finnas andra roller och funktioner i samband med utrymning som skulle kunna vara aktuella att bemannas genom civilplikt.

I samband med verkställandet av en utrymning kommer ett stort antal stödjande förstärkningsresurser behövas.

Exempel på områden i utrymningsprocessen som kommer att ta extra många resurser i anspråk är *uppsamlingsplatser, utrymningsplatser, mottagningsplatser inkvarteringsplatser*. Inom dessa områden skulle exempelvis följande roller kunna studeras närmre för bemanning av frivilliga resurser eller civilplikt; *platsvärdar, fältinformatörer, registratorer, tolkar, ordningspersoner, krisstödjare*, och liknande.

Samtidigt bör även möjligheten att i första hand använda frivilliga resurser genom avtal beaktas för dessa roller.

En förutsättning för att kunna beräkna personalbehovet för dessa roller är att län och kommuner har framtagna planer för utrymning, vilka inkluderar personalförsörjningsplaner för alla områden.

2.2.5 Förslag till fortsatt arbete – stöd och utbildning

För att säkerställa tillräcklig kompetens inom utrymning och inkvartering behöver en tydlig struktur tas fram för utbildnings- och stödmaterial. Utbildningspaketen behöver innehålla grundkurser samt fortbildning i samma takt med att nya inriktningar och utrymningsplaner tas fram.

Att utbilda utrymningsledarna hos länsstyrelserna är grundläggande för att de i sin tur ska kunna utbilda övriga aktörer i sina län som kan ingå i utrymningsorganisationerna. Detta tillsammans med att utrymningsledaren är med och tar fram planer och inriktning skapar en bra helhet och dialog kring arbetet i länet.

Ett generiskt stöd för planering och övning av utrymningsplaner bör tillhandahållas för att skapa en enhetlig och flexibel samverkan mellan län och kommuner.

Myndigheten för civilt försvar återkommer med samlad bedömning kring kostnader för detta i budgetunderlaget 2027.

2.3 Specialskyddsrum

I uppdraget har en analys gjorts av hur stort behovet är av personal till de funktioner som behövs för att ombesörja driften av ett specialskyddsrum. Dessa skyddsrum, till skillnad från normalskyddsrum, har mer avancerad utrustning för sin drift och kräver därför mer personella resurser. De tillhandahåller ofta ett stort antal platser i områden med många innevånare och är därför en viktig skyddsåtgärd för civilbefolkningen vid en krigssituation.

Vid beslut om höjd beredskap aktiveras skyddsrummen automatiskt och ska iordningsställas av fastighetsägaren inom 48 timmar.

2.3.1 Slutsatser

Civilplikt kan användas inom specialskyddsrummen

För att personalförsörja specialskyddsrummen bedöms civilplikt vara ett användbart verktyg för vissa funktioner gällande ledning och teknisk kompetens.

De funktioner som MSB föreslår som lämpliga att krigsplaceras genom civilplikt är: skyddsrumschef, ställföreträdande skyddsrumschef, skyddsrumstekniker, VVS-/fastighetstekniker, El-tekniker, samt sambands-/nätverkstekniker.

MSB ska föra register över samtliga skyddsrum som finns och planeras enligt *Förordning om skyddsrum*¹⁰ I registret finns 166 specialskyddsrum registrerade och 27 av dessa är de större specialskyddsrummen som omfattas av ett moderniseringsprogram MSB arbetar med. MSB föreslår att initialt bemanna de specialskyddsrum som moderniseras först. Det ger en kvantitativ förmågehöjning och efter modernisering även en kvalitativ förmågehöjning. 2024 påbörjades moderniseringen av de större specialskyddsrummen och fram till 2030 förväntas 16 av dessa vara färdiga.

För att säkerställa drift över längre perioder behöver det i specialskyddsrummen finnas kompletterande personal med motsvarande utbildning och kompetens så att återhämtning kan genomföras. Den kompletterande personalen medger även redundans i den händelse att personal inte finns tillgänglig vid iordningställande/höjd beredskap. Förslagsvis utbildas och krigsplaceras en extra volym av civilpliktiga motsvarande 25% extra personal (se bilaga 1). I antal civilpliktiga är det fortsättningsvis i denna rapportering inkluderat 25%.

För att bemanna alla 166 specialskyddsrum, beräknas 1 060 individer behöva skrivas in och krigsplaceras inom ramen för civilplikt. Samtidigt behövs även frivilliga för resterande befattningar identifieras, utbildas och avtal skrivas. För att

¹⁰ Förordning om skyddsrum (2006:638)

genomföra civilpliktsutbildningen föreslås att den genomförs i fem faser med en inledande planeringsfas under 2026-2027.

Tabellen nedan visar förslag till tidsplan för utbildningen.

Antal	Fas 1 - 2028	Fas 2 - 2029	Fas 3 - 2030	Fas 4 - 2031	Totalt
Antal skyddsrum	19	37	46	64	166
Antal civilpliktiga	238	230	230	362	1 060

Tabell 3 Antal civilpliktiga per utbildningsfas

Tillsammans med befintlig anställd personal (kommuner) och frivilliga resurser ger det en organisation med god kompetens för att ombesörja driften av ett specialskyddsrum. Kostnadsberäkningar för frivilliga resurser omfattas inte av detta uppdrag men är medräknade i totalen av personella resurser i specialskyddsrummen (se bilaga 1).

2.3.2 Att beakta

Inom ramen för regeringsuppdraget *Övergripande planering av skyddsåtgärder som stärker skyddet av civilbefolkningen* har det tagits fram bedömningsgrunder och metod för att kunna anpassa skyddsåtgärder här och nu, att använda förmågan i ett skarpt läge och för arbetet med att skapa och utveckla förmåga på sikt. Det inkluderar även specialskyddsrummen och bör beaktas vid prioritering av personella förstärkningsresurser.

Initialt prioriteras bemanning av skyddsrum i Stockholm då de flesta av dessa är placerade där. Dock är det även viktigt att se behoven på nationell nivå utifrån prioriterade områden för totalförsvaret.

2.3.3 Definition specialskyddsrum

Ett *Specialskyddsrum* avser ett skyddsrum som kräver speciellt utbildad personal för att kunna iordningställas och drivas, till skillnad från normalskyddsrum som har enklare utrustning.

Specialskyddsrum har en skyddskonstruktion av berg eller betong. Mot bakgrund av teknisk omfattning och komplexitet delas specialskyddsrummen i denna rapport upp i två olika kategorier.

Kategori 1: De som har omfattande och komplicerade elsystem och VVS-system för skyddsdrift samt reservkraftaggregat inom skyddet. Luftreningen sker genom större skyddsfiler och kan inte vevas för hand som i normalskyddsrum. Totalt finns 27 skyddsrum av denna kategori med totalt ca 80 000 platser. 11 000 skyddsrumspatser finns i det största och 440 skyddsrumspatser i det minsta.

Kategori 2: De som inte har reservkraftaggregat inom skyddet (vissa av dessa specialskyddsrum har utvändigt anslutning för mobilt reservkraftaggregat) och har enklare tekniska system för elsystem och VVS-system för skyddsdrift. Luftreningen sker genom mindre skyddsfilter och kan vevas för hand. Totalt finns 138 skyddsrum av denna kategori med totalt ca 36 000 platser. 1 800 skyddsrumspatser finns i det största och 20 skyddsrumspatser i det minsta.

Båda kategorierna har behov av personal för iordningsställande och drift. Kategori 1 har ett större personalbehov per skyddsrumspatser än kategori 2.

Av totalt 138 specialskyddsrum i kategori 2 finns de flesta i tunnelbanesystemet som Region Stockholm ansvar för.

2.3.4 Driftspersonal

Med driftspersonal avses här samtlig personal som krävs för att skyddsrummet ska kunna fungera över tid – både vad avser teknisk drift men även logistik, ordning/säkerhet, hygien, skyddstjänst, ledning m.m. Det är personal som ska fungera *inne* i ett specialskyddsrum.

2.3.4.1 Lämpliga befattningar

Kompetenskraven och personalbehovet i specialskyddsrummen varierar med storlek och tillgänglig teknik i flertalet av skyddsrummen (se bilaga 3).

De befattningar som beskrivs nedan är ett minimum som behövs för att bemanna skyddsrum i kategori 1.

Ledning och ledningsstöd bestående av: Skyddsrumschef och ställföreträdande skyddsrumschef, stabsassistent och sambandsoperatör.

Teknikergrupp bestående av: El-tekniker, VVS-/fastighetstekniker, elverksmaskinist, skyddsrumstekniker och sambands-/nätverkstekniker.

Skyddsrumsgroup bestående av: skyddsrumsassistent, väktare och sjukvårdare.

För att öka förmågan inom **hälso- och sjukvård** samt **ordning/säkerhet** kan förstärkning i form av utpekade sjukvårdsgrupper och säkerhetsgrupper övervägas.

Kompetensbehovet speglar de krav som fanns i tidigare instruktioner för drift av specialskyddsrum och tar i beaktande den uppdatering av teknik som genomförs i MSB:s moderniseringsprogram. (se bilaga 2 för organisationsskiss och bilaga 3 för specificerade befattningsbeskrivningar).

Externa funktioner *utanför* specialskyddsrummet, som ledning och stöd inkluderas inte i beräknat personalbehov för specialskyddsrummens drift, men beskrivs nedan för att ge en helhetsbild.

Exempel på områden där externt stöd behövs är:

- Styrning och ledning. En övergripande extern funktion (till exempel en krisledningsgrupp) behöver ha information om status på respektive

specialskyddsrum (operativt/inte operativt), beläggningsgrad, brister, uthållighet, personalsituation, utrustningsbehov och liknande.

- Information om läge för att inrymma/utrymma skyddsrummet – exempelvis om en större utrymning av området där skyddsrummet ligger ska genomföras. Beslut tas av länsstyrelsen.
- Logistiskt stöd med reservdelar, förnödenheter, förbrukningsmaterial. Rutiner hur ersättning ska ske, beställningsförfaranden, transporter mm
- Stöd vid personalbrist - både för att ersätta specialkompetens, men även ev. försörjning med annan personal.
- Undsättning vid större ordningsstörningar, sjukdomsutbrott, skadeutfall, blockerade in/utgångar mm
- Åtgärder kopplade till verksamhet på skyddsrummets utsida – information till allmänhet, invisning till skyddsrummet, vägröjning, undsättning vid angrepp, sanering vid CBRN-angrepp, Hänvisning/info när skyddsrummet utryms (som exempelvis om utrymning inte kan ske i vissa riktningar) m.m.
- Prognoser/styrningar om skyddsrummet ska användas på särskilt sätt – undervisning, vård mm. Sådant förutsätter särskilda beslut som inte finns i dagens lagstiftning där skyddsrum uteslutande är till för att skydda befolkningen.

2.3.4.2 Iordningställande av specialskyddsrum

I arbetet med att bemanna specialskyddsrummen behöver man även beakta iordningställandet, som är av avgörande betydelse för att skyddsrummet ska kunna driftsättas inom rimlig tid. Specialskyddsrummen kan iordningställas redan före höjd beredskap, det sker då av fastighetsägarens personal. Om detta inte sker i förväg, görs iordningställandet vid höjd beredskap av civilpliktig och frivillig personal.

Faktorer av särskild betydelse:

- Iordningställandet av specialskyddsrum är mycket resurskrävande – både avseende personella resurser som teknisk personal med särskild kompetens, men även i form av exempelvis bärgningsresurser, entreprenadmaskiner etc. då vissa ingångar kan vara igensatta i fredstid. Särskilda krav finns för detta.
- Detaljerade planer för det tekniska iordningställandet, till exempel avseende inrymningsvägar, måste finnas för varje enskilt skyddsrum.
- Viktiga funktioner för luft och avgaser kan vara blockerade i fred.
- Personal som behövs för driften av specialskyddsrum kan behöva kompletteras med annan personal vid iordningställandet. Detta behöver

värderas för varje enskilt skyddsrum och är inte omhändertaget i detta uppdrag.

- Då huvuddelen av specialskyddsrummen finns i Stockholm konkurrerar man om tillgång till personal och resurser som behövs i annan verksamhet i inledningsskedet av ett väpnat angrepp.
- I delar av landet är stora delar av fastighetsdriften utlagd på privata entreprenörer, vilka inte har en egen organisation för att bemanna specialskyddsrummen.
- Vissa verksamheter som i fredstid är placerade i specialskyddsrum saknar tillräcklig planering för hur deras verksamhet och materiel ska kunna utrymmas inom den föreskrivna tidsramen på 48 timmar. Dessutom finns brister i hur nuvarande avtal med dessa verksamheter är formulerade.
- En planering behöver genomföras där bl.a. personalbehov och övrig resurstillgång inventeras för att gällande krav på tid för iordningställande ska kunna uppfyllas.

2.3.4.3 Uthållighet

Då hotbilden är svår att förutse bör den dimensionerande utgångspunkten vara att specialskyddsrummen kommer att behöva vara i funktion över tid – från tiden omedelbart innan ett angrepp och sedan framåt. Detta bör innebära att skyddsrummet inledningsvis ska kunna fungera under minst tre månader, men att en beredskap ska finnas även under en längre period.

Erfarenheter från Ukraina har visat att det kan finnas situationer då specialskyddsrummen skulle kunna behöva användas intermittent under lång tid (månader – år) men även intensivt under kortare perioder (timmar - dygn).

Dimensionering av personalen behöver beakta detta vilket kan innebära behov av att personal arbetar i 2-skift samt att personal även behöver kunna rotera ut från skyddsrummet för återhämtning om drift sker under längre perioder.

2.3.5 Civilplikt för specialskyddsrum

I jämförelse med befattningen utrymningsledare, som även behöver finnas i fredstid, så ska specialskyddsrummen enbart vara i drift vid höjd beredskap och krig. Det ger förutsättningar för att använda civilplikten som verktyg för att personalförsörja vissa funktioner i ett specialskyddsrum. De funktioner som är lämpliga att bemanna med civilplikt är:

- Skyddsrumschef
- Ställföreträdande skyddsrumschef
- Skyddsrumstekniker
- VVS-/fastighetstekniker
- El-tekniker

- Sambands-/nätverkstekniker

För att finna lämpliga kandidater till ovan befattningar bedömer MSB att urval med annan utredning än mönstring är relevant i sammanhanget. Utgångspunkt för genomförande av annan utredning än mönstring är att individen redan har en särskild kompetens för den befattning som vederbörande ska krigsplaceras i, genom utbildning eller yrkeserfarenhet.

Utöver denna kompetens behöver följande beaktas;

- **Individen är 60 år eller yngre vid tidpunkten för inskrivningen.**
Även om 70 år utgör borte gräns för civilplikt, bedömer MSB att det inte är samhällsekonomiskt motiverat att överskrida 60 år. Det med anledning av att individen behöver ingå i krigsorganisationen under längre tid för att den tillförda kompetensen genom grund- och repetitionsutbildning ska anses motiverad.
- **Individen är disponibel**
Att individen inte redan är krigsplacerad i annan verksamhet, vilket kontrolleras av Plikt- och prövningsverket i samband med disponibilitetskontroll.
En kontroll behöver också göras om individen arbetar i en roll där individen gör bättre nytta för totalförsvaret, oavsett om den är ”krigsplacerad med anställningsavtalet som grund” eller ej.
- **Individen uppfyller de krav som ställs på den aktuella befattningen**
En utgångspunkt för utredningen är att individen har de kroppskrafter och det hälsotillstånd som krävs för uppgiften.

Bemanningen bör på helheten säkerställas med en kombination av kommunal personal (krigsplacerad), avtal med privat aktör (kommunen), frivilliga (med avtal), civilpliktiga (annan utredning än mönstring).

2.3.5.1 Identifiering av civilpliktiga

För att utreda vilka individer som genomgått relevanta utbildningar inom respektive yrkesområde och därmed kan vara föremål för annan utredning än mönstring, behöver uppgifter inhämtas från andra aktörer. Det kan till exempel vara gymnasieskolor, yrkeshögskolor, andra vuxenutbildningar, högskolor och universitet, aktörer som tillhandahåller bransch- och uppdragsutbildningar samt statliga myndigheter.

När individer och deras tidigare utbildning och yrkeserfarenhet har identifierats kan dessa uppgifter utgöra grund för en utredning av individens förhållande i övrigt inför inskrivning och krigsplacering. En förutsättning för att genomföra civilplikt efter annan utredning än mönstring inom befolkningsskyddet är att få tillgång till relevanta register med personuppgifter om individer som genomgått relevanta utbildningar och därmed kan vara föremål för annan utredning än mönstring.

Det ska framhållas att MSB inte i dagsläget har något personuppgiftsregister över vissa av de efterfrågade befattningarna. Eventuella personuppgiftsregister behöver i sådana fall inhämtas från någon annan aktör. En förutsättning är därvid att MSB har rättslig grund att göra detta och att den aktör som lämnar ut registret i sin tur får lämna ut uppgifterna till MSB. Om det här skulle bli aktuellt behöver en mer utförlig analys vidtas i syfte att säkerställa efterlevnaden av dataskyddsförordningen och nationella regler om sekretess (jmf HFD 2021 ref. 10).

MSB har dock en uppdaterad lista över individer som genomgått utbildning som skyddsrumssakkunnig. För det fall MSB får ett regeringsuppdrag att genomföra annan utredning ser MSB anledning att närmre analysera om det finns individer på listan som kan ha erforderlig kompetens som krävs för att eventuellt kunna verka som civilpliktiga i de ledande roller som framgår av avsnitt 2.3.4. Inför en sådan analys behöver MSB, i enlighet med dataskyddsförordningens regler, först informera berörda individer om att deras personuppgifter kommer att behandlas i annat syfte än det ursprungliga syftet.

Det är i nuläget svårt att bedöma hur många personer med lämplig grundutbildning som kan vara föremål för annan utredning än mönstring. Svenska kraftnät har i sin utredning kring civilplikten gjort en uppskattning att cirka 10 000 personer kan behöva utredas i någon grad för att det ska vara möjligt att skriva in och krigsplacera 1 000 personer som civilpliktiga.

2.3.5.2 Bemanningsansvar

MSB bör få i uppdrag att stödja kommunerna och de privata aktörerna i genomförandet med att identifiera personer för civilplikt med annan utredning än mönstring och ha ett delat ansvar som bemanningsansvariga. Det förutsätter en god dialog med berörda kommuner och Plikt- och provningsverket då MSB på ett sätt agerar på uppdrag av kommunerna.

MSB kommer att förse Plikt- och provningsverket med uppgifter om individen efter fullgjord utredning, varefter Plikt- och provningsverket skriver in individen och krigsplacerar den.

Det kan vara lämpligt att viss driftspersonal (främst av teknisk karaktär) som redan arbetar inom kommunen och företrädesvis även arbetar med de aktuella fastigheterna, planeras in för att bemanna specialskyddsrum i krigsorganisationen. Bemanningsansvarig kommun kan då omfördela personal efter eget behov och specialskyddsrummen vara en skyddsåtgärd som ingår i det lokala ansvaret att skydda civilbefolkningen.

Det finns 8 privatägda specialskyddsrum vilka bör hanteras genom att kommunen utses som ansvarig för drift vid höjd beredskap och att författningsändringar för att stödja detta genomförs.

Den bemanningsansvariga aktören ska årligen rapportera bemanningsstatus. Rapporten ska redovisa för MSB hur eventuella brister planeras att åtgärdas samt beskriva behov av stöd från MSB och andra aktörer.

Behovet av driftspersonal ser olika ut i kommunerna. Stockholm utmärker sig genom att ha flertalet av Sveriges specialsskyddsrum och där kommer det vara svårt att i tillräcklig omfattning kunna krigsplacera egen personal för drift av specialskyddsrummen. I övriga orter kan man överväga att bemanna med ordinarie personal.

2.3.5.3 FFO som resurs vid bemanning av specialskyddsrum

Frivilliga försvarsorganisationer (FFO) bör prioriteras före andra former av frivillighet och före civilplikt när offentliga aktörer bemannar sin krigsorganisation. Pliktinstrumentet representerar ett stort ingrepp i den enskilda individens frihet och är ett bedömt dyrare system än att nyttja FFO. Därtill har dessa ett redan idag väl fungerande system med god relevant kompetens, men behöver utbildas i särskild ordning för att kunna verka under de förhållanden som råder i ett specialskyddsrum. Kostnadsberäkningar för frivilliga resurser omfattas inte av detta uppdrag men är medräknade i totalen av personella resurser i specialskyddsrummen (se bilaga 1).

Myndigheten för civilt försvar återkommer i budgetunderlaget med en samlad bedömning kring kostnader.

2.3.6 Utbildning

2.3.6.1 Kort grundutbildning

Kort grundutbildning genom annan utredning än mönstring

MSB föreslår en kort grundutbildning för civilpliktiga uttagna efter annan utredning än mönstring.

Utbildningen föreslås innehålla 19 dagar totalt inklusive inryckning, helgdagar, samt uttryckning:

- Teori 6 + 2 dagar
- Praktik 5 dagar i ett specialskyddsrum

MSB föreslås som utbildningsansvarig myndighet, där utbildningen genomförs med både externa aktörer och MSB:s egna utbildningsresurser.

Fortifikationsverket erbjuder en utbildning för Försvarsmaktens personal som ska tjänstgöra i anläggningar med fortifikatoriskt skydd. Utbildningen kan anpassas efter de särskilda krav som gäller för arbete i specialskyddsrum. Den praktiska delen kan genomföras av MSB i samverkan med berörda kommuner och fastighetsägare. Dessutom föreslås att två dagars utbildning hanteras av extern aktör alternativt av frivilliga försvarsorganisationerna (FFO). MSB ansvarar för att

ta fram kursplaner och genomförande av samtliga utbildningar i samverkan med berörd utbildningsaktör.

Utbildningen bör inriktas på att utveckla kompetens för att upprätthålla de tekniska funktioner som är nödvändiga i ett specialskyddsrum. Den ska även förbereda deltagarna på de särskilda utmaningar som kan uppstå i en skyddsrumsmiljö, såsom hantering av större grupper människor, tillgodose grundläggande behov, upprätthålla ordning och säkerhet samt att kunna verka under förhållanden präglade av krig.

Utbildningen planeras genomföras under fyra år enligt nedanstående tabell:

Antal	Fas 1 - 2028	Fas 2 – 2029	Fas 3 - 2030	Fas 4 - 2031	Totalt
Antal skyddsrum	19	37	46	64	166
Antal civilpliktiga	238	230	230	362	1 060

Tabell 4 Antal civilpliktiga per utbildningsfas

Förslag till utbildningsinnehåll uppdelat i tre block:

Block 1 – Teori

- Totalförsvarskunskap och krigets lagar och förutsättningar
- Hot, vapenverkan och skydd
- Elsystem och elsäkerhet
- Skydd mot CBRN-hot
- Skyddskomponenter
- Skydd mot elmiljöhot
- Brandskydd
- VVS
- Typbefästningar
- Maskering och signaturanpassning
- Summering

Efter block 1 ska deltagarna ha förståelse för grundläggande skyddsprinciper, kännedom om de hot som specialskyddsrum kan möta, kännedom om de olika verkansformer som dessa hot kan skapa samt hur det går att skydda sig mot dessa verkansformer.

Block 2 – Teori

- Säkerhet – störningar inom skyddsrummet (ordningsstörningar och liknande)
- Hälso- och sjukvård - innehåller enklare sjukvårdskunskap samt hur förebyggande åtgärder för smittspridning hanteras.
- Psykologiskt omhändertagande - Det är viktigt att utbilda personalen i hur man bemöter människor i en krissituation, hur man hanterar oro och rädsla och hur man skapar en trygg och lugn miljö. Personalen behöver också utbildas i att olika människor har olika behov, där den som har funktionsnedsättning behöver extra anpassning, där det behöver finnas enklare leksaker för barn och där kvinnor ska kunna känna sig trygga.
- Beredskap och krishantering – innehåller moment om hur man förbereder sig för en kris, hur man hanterar olika typer av nödsituationer och hur man samordnar insatser med andra aktörer.

Block 3 – Praktik

- Grundläggande kunskaper om skyddsrum. Det inkluderar förståelse för konstruktion, funktion och utrustning i ett skyddsrum, samt de regler och rutiner som gäller, såsom tillträdesregler, ansvarsfördelning och säkerhetsföreskrifter
- Önskvärt är att så långt det är möjligt samutbilda den personal som ska tjänstgöra på samma objekt.

2.3.6.2 Repetitionsutbildning

Repetitionsutbildning för personal som ska bemanna specialskyddsrum ska initialt genomföras 5 år efter genomförd grundutbildning för respektive befattning och därefter inom tio år i syfte att upprätthålla kompetens för befattningen.

Repetitionsutbildningen omfattar 5 dagar (7 dagar totalt med in- och uttryckning) och innehåller både teoretiska och praktiska moment. I rollen som utbildningsansvarig myndighet ansvarar MSB för framtagande av kursplaner och genomförande av repetitionsutbildningen i samarbete med berörda kommuner.

2.3.7 Rättsliga förutsättningar

MSB föreslår att förordningar och lagstiftningar ses över

Förordning om skyddsrum (2006:638)

Ansvarsförhållande för fastighetsägare eller nyttjanderättshavaren kring skyldighet att under höjd beredskap säkerställa kontinuerlig drift, behöver förtydligas.

Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet behöver ändras

För att kunna använda FFO för stöd med bemanning av specialskyddsrum, föreslår MSB att förordningen skrivs om så att även kommuner och regioner kan ingå avtal med stöd i förordningen.

För att kunna krigsplacera civilpliktiga i en driftorganisation för specialskyddsrum krävs att det finns en aktör med ett utpekat ansvar för denna drift. Varken i nuvarande lagstiftning, eller i det förslag som lagts i utredningen *Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap*¹¹, finns det någon sådan utpekad aktör.

Utredningen skriver att ”ansvaret för drift, underhåll och iordningställande av skyddsrum som utgångspunkt fortfarande bör ligga på fastighetsägaren” men det är endast iordningställande och beredande av plats som regleras i lagförslaget.

Avsaknaden av rättslig reglering kring detta innebär att det inte finns någon tydlig aktör att placera civilpliktiga hos för att sköta driften. Ett sådant ansvar skulle kunna regleras i den nya lagen om skyddsrum genom att ägaren eller nyttjanderättshavaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett specialskyddsrum ges skyldighet att under höjd beredskap säkerställa kontinuerlig drift av skyddsrummet och dess funktioner.

Även med en sådan reglering i lag kan det vara svårt för en privat fastighetsägare att ha en organisation för att kunna ombesörja driften av ett större specialskyddsrum. Detta kompliceras ytterligare av att flertalet av de större specialskyddsrummen ligger på flera fastigheter. För att lösa personalbehovet, oavsett hur ägarförhållandena ser ut, skulle kommunen kunna göras ansvarig för driften av samtliga specialskyddsrummen. Kommunen är också den offentliga aktör som är närmast rent geografiskt samt har förmåga att få resurser på plats.

Ett dilemma med en kommunal huvudman är att förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet inte medger att kommuner eller regioner ingår avtal med stöd i förordningen med frivilliga försvarsorganisationer (FFO).

2.3.8 Information till berörda aktörer

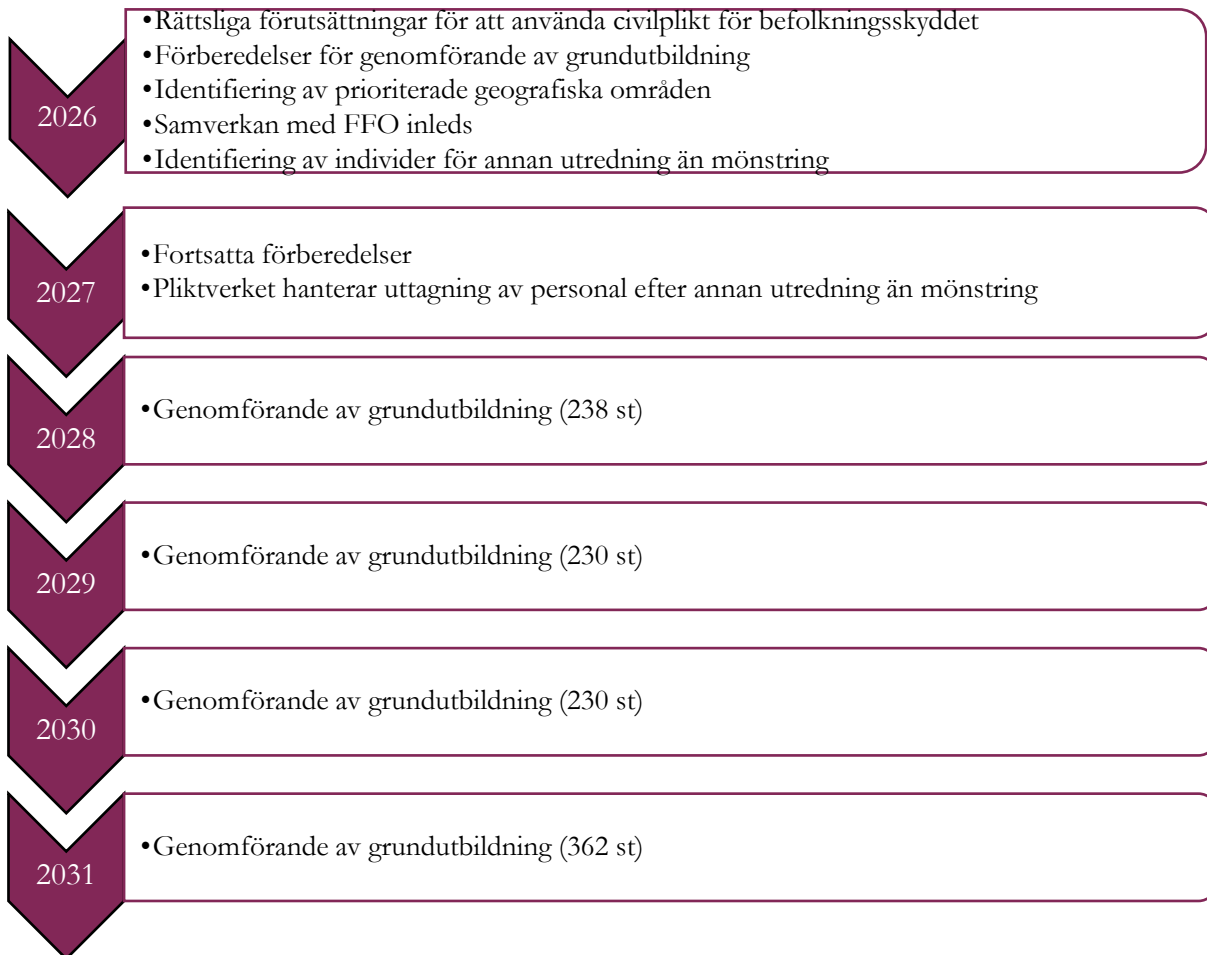
Informationsinsatser är en viktig förutsättning för införandet av civilplikt inom befolkningsskyddet, då det berör ett flertal involverade aktörer.

Primärt är dialogen viktig med kommuner och privata fastighetsägare om hur de kan förbereda sig för att ta emot civilpliktiga och hur MSB stöttar detta arbete.

¹¹ Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)

Utöver den kommunikation som avser civilplikt inom befolkningsskyddet arbetar MSB parallellt med att tillse att generell information om vad civilplikt innebär kommuniceras till allmänhet och andra berörda aktörer.

2.3.9 Tidsplan

2.3.9.1 Förutsättningar för genomförande

Finansiering av tillkommande kostnader för införandet behöver fördelas på flera aktörer i systemet såsom länsstyrelser och kommuner.

Utbildning finns framtagna för frivilliga där MSB kan tillhandahålla en generell utbildningsbeskrivning till kommunerna som sedan tar fram ett mer konkret innehåll tillsammans med FFO.

MSB:s arbete med att inventera och modernisera specialskyddsrummen är avgörande för att kunna bedöma personalbehovet på sikt.

2.4 Kostnadsberäkningar

2.4.1 Införande av civilplikt för specialskyddsrum

I följande tabell åskådliggörs uppskattad kostnad för grundutbildning med civilplikt efter annan utredning än mönstring för den driftspersonal som har ansetts vara lämplig för införande av civilplikt (skyddsrumschef, ställföreträdande skyddsrumschef, skyddsrumstekniker, VVS-/fastighetstekniker, El-tekniker, och Sambands/nätverkstekniker).

Kostnaderna redovisas i tusentals kronor, tkr, och är baserade på en tjänstgöringstid på 19 dagar för samtliga (inklusive helger och resdagar).

År	2026	2027	2028	2029	2030	2031	TOTALT
Antal civilpliktiga			238	230	230	362	1 060
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap							
Extern utbildning			8 330	8 050	8 050	12 670	37 100
Lärartjänst MSB		1 900	1 900	1 900	1 900	2 850	10 450
Förmåner			20 968	20 264	20 514	32 907	94 652
Stödtjänster	1 700	2 550	2 550	2 550	2 550	2 550	14 450
Systemstöd	500	1 000	2 000	2 000	2 000	2 000	9 500
Kommunikation	150	150	150	150	150	150	900
Stöd till kommunerna			3 000	4 000	2 000	2 000	11 000
Summa MSB	2 350	5 600	38 898	38 914	37 164	55 127	178 052
Totalförsvarets plikt- och prövningsverk							
Resekostnad inryckning			119	115	115	181	530
Summa PPV			119	115	115	181	530
Försäkringskassan							
Handläggning och stöd			110	110	110	160	490
Drift och underhåll av IT-system			120	80	80	120	400
Summa Försäkringskassan			230	190	190	280	890
Summa totalt (Avrundat)	2 400	5 600	39 300	39 300	37 500	55 600	179 500

Tabell 5 Kostnader för införande av civilplikt för specialskyddsrum

I tabellen redovisas samtliga kostnader som är hänförliga till de civilpliktiga, oavsett om utbildningen genomförs av MSB eller i samarbete med andra aktörer.

Det innebär att MSB ansvarar för finansieringen av utbildningsrelaterade kostnader som uppstår i samband med utbildningsverksamheten, oavsett utförare.

Stödet till kommunerna är ett kompensatoriskt bidrag som ska stärka befintliga ledningssystemens förmåga att ta emot och leda civilpliktiga i specialskyddsrummen under höjd beredskap.

De kostnadsuppskattningar som ligger till grund för stödet bygger på en bedömning av vilka extra kostnader kommunerna kan förväntas ha.

MSB kommer även behöva ta höjd för en fortsatt arbete med bemanning av specialskyddsrum efter 2031 och eventuellt ett återinförande av civilplikt med mönstring och grundutbildning på sikt.

Enligt 15 § förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassa ska myndigheten ta ut avgifter för administration av familjebidrag och dagpenning

som betalas ut enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga.

Försäkringskassan ska dessutom ta ut avgifter för sådana uppdrag och tjänster som avses i §4 och 4a förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan. Dessa kostnader kommer att tillfalla MSB utifrån nuvarande skrivning i Försäkringskassans instruktion.

Det vore önskvärt att Försäkringskassan fick ökade anslag för dessa uppdrag och tjänster och att det inte är avgiftsfinansierat som idag. Det skulle minska de administrativa kostnaderna för bägge parter.

MSB:s kostnad (tkr) per utbildningsplats baseras på en tjänstgöringstid på 19 dagar för samtliga. Inklusive stöd till kommunerna.

År	2028	2029	2030	2031
Kostnad per civilpliktig (exkl. förberedelser)	165	171	163	154
Kostnad per civilpliktig och dygn (exkl. förberedelser)	9	9	9	8

Tabell 6 Kostnad för grundutbildning, per civilpliktig samt per civilpliktig och dygn

2.4.2 Repetitionsutbildning omgång 1

Nedanstående tabell redovisar beräknade kostnader för repetitionsutbildning, baserad på en utbildningstid om 7 dagar (inklusive inryckning och utryckning).

Den första repetitionsutbildningen genomförs fem år efter genomförd grundutbildning. 10 år efter genomförd repetitionsutbildning uppstår förnyat behov av repetition. Kostnaderna för detta uppstår 2043 och framåt.

År	2032	2033	2034	2035	2036	TOTALT
Antal civilpliktiga		238	230	230	362	1 060
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap						
Lärartjänst repövning	1 900	1 900	1 900	1 900	2 850	10 450
Förmåner	10 443	10 280	10 280	10 470	16 784	47 978
Stödtjänster	850	850	850	850	850	4 250
Systemstöd	1 000	2 000	2 000	2 000	2 000	9 000
Kommunikation	300	150	150	150	150	900
Stöd till kommunerna		3 000	4 000	2 000	2 000	11 000
Summa MSB	4 050	18 343	19 180	17 370	24 634	83 578
Totalförsvarets plikt- och prövningsverk						
Resekostnad inryckning		119	115	115	181	530
Summa PPV		119	115	115	181	530
Försäkringskassan						
Handläggning och stöd		110	110	110	160	490
Drift och underhåll av IT-system		40	40	40	40	160
Summa Försäkringskassan		150	150	150	200	650
Summa totalt (Avrundat uppåt)	4 100	18 700	19 500	17 700	25 100	84 800

Tabell 7 Kostnader för första omgången av repetitionsutbildning, efter 5 år

År	2033	2034	2035	2036
Kostnad per civilpliktig (exkl. förberedelser)	79	85	77	69
Kostnad per civilpliktig och dygn (exkl. förberedelser)	11	12	11	10

Tabell 8 Kostnad för repetitionsutbildning, per civilpliktig samt per civilpliktig och dygn

2.5 Bemanning av frivilliga

2.5.1 Bakgrund

I detta avsnitt sammanfattas MSB:s syn på vilka uppgifter frivilliga från frivilliga försvarsorganisationer (FFO) med avtal om tjänstgöring i höjd beredskap enligt frivilligförordningen kan utföra kring befolkningsskyddet samt medskick kring hur man kan säkerställa att rätt förutsättningar för detta finns på plats.

En utgångspunkt är att offentliga aktörer och deras ordinarie personal inte kommer att räcka till vid en skarp händelse och behöver därför förstärkas med bland annat frivilliga resurser. Civilplikten är inte alltid lämplig för alla uppgifter och bedöms därför inte kunna fylla de numerärer som behövs. I dialog med FFO under detta regeringsuppdrag, framkommer att många av de frivilliga resurserna är väl utbildade för och angelägna om att få en tydligare roll i det civila försvaret. Ett återinförande av ett uppdaterat ”Hemskydd” skulle kunna vara en del av en organisering för frivilliga organisationer att nyttja sin kompetens och fylla en roll i det civila försvaret.

2.5.2 Slutsatser

Frivilliga försvarsorganisationer är en viktig resurs för befolkningsskyddets personalförsörjning

Inom de frivilliga försvarsorganisationerna finns god kompetens för att kunna uppfylla ett flertal funktioner gällande såväl en utrymning som att bemanna ett specialskyddsrum.

2.5.3 Frivilliga resurser i befolkningsskyddet

Befolkningsskyddet är ett särskilt lämpligt område för frivilligheten, bland annat för att det handlar om insatser lokalt och nära befolkningen, men också för att frivilliga historiskt haft en roll i befolkningsskyddet.

Exempel på detta är att redan idag har Sveriges Bilkårens riksförbund uppdrag inom utrymning för Polisen, och Frivilliga flygkåren har uppdrag hos Trafikverket gällande att övervaka utrymningsvägar

I tillägg till detta kan till exempel följande utbildningar/befattningar som FFO genomför vara särskilt relevanta för uppdrag kopplade till utrymning:

- Gruppledare
- Bussförare
- Sjuktransport/
- ambulansförare
- Minibussförare
- Förnödenhetsassistent

- Logistiker
- Frivillig avtalspersonal från kommunala Frivilliga resursgruppen (till exempel för bemanning av trygghetspunkter)
- Första hjälpen, sjukvårdsstyrka
- Krisstöd
- Djursjukvård (till exempel för mottagande av sällskapsdjur)
- Förmågor inom vattenkatastrof (VAKA)

För frivilliga i befolkningsskyddet i stort kan utöver befattningarna ovan även följande redan existerande FFO-utbildningar bli aktuella:

- Lastbilsförare, tankbilsförare, förare med kompetens inom farligt gods
- Hjullastar-/truckförare
- Kommunikation
- Sakkunnig i stab och skyddsteknik
- Stabsassistenter
- Storkökskock
- Elverksoperatör
- Skyddsvakt
- Sambandsledare
- Radiooperatör, sambandsoperatör, civil signalist
- Indikering
- Räddningshundekipage
- Livsmedelshantering
- CBRN-kompetens

Slutligen ska också nämnas att frivilliga kan göra viktiga insatser i det förberedande arbetet, till exempel med att informera befolkningen men också den viktiga uppgiften att informera under pågående insats och möta människor som söker skydd eller ska utrymmas. De frivilliga försvarsorganisationerna har därtill möjlighet att utveckla nya utbildningar vid behov och efterfrågan från offentliga aktörer.

2.5.4 Förutsättningar

MSB föreslår att förordningar och lagstiftningar ses över

Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet och Förordning (1994:523) om förmåner till frivilliga föreslås ses över, samt att relevant lagstiftning ändras så att

offentliga aktörer enbart behöver skriva **ett** avtal med frivilliga för kris och krig. det slås fast att frivilliga ska ingå i kommuners och andra offentliga aktörers planering.
det klargörs hur och av vilken offentlig aktör som ersättningar till frivilliga ska betalas ut.

Idag finns gott om förmågor, frivilligbefattningar och utbildningar som kan vara till stor nytta för befolkningsskyddet i stort.

För att frivilligsystemet ska kunna nå sin fulla potential föreslår MSB ändringar enligt ovan.

Utöver ändringar i lagstiftning och förordningar behöver ytterligare finansiering skjutas till för att:

- Öka uppdragsersättning och organisationsstöd till FFO genom anslag 2:4. Det är viktigt att organisationsstödet inte halkar efter uppdragsersättningen, eftersom FFO behöver organisatorisk kapacitet att genomföra sina utbildningsuppdrag.
- Säkerställa upprätthållandet av frivilliga resurser hos offentliga aktörer på alla nivåer, framför allt kommunal och regional nivå, även efter avslutad utbildning och avtalsskrivande.
- Finansiera materiel till FFO för utbildning och övning.

3 Organisation av befolkningsskyddet

3.1 Bakgrund

De befattningar som är utpekade i detta regeringsuppdrag är delar av ett större system som behöver fungera sammanhängande med samtliga skyddsåtgärder som ingår i befolkningsskyddet. Därför har MSB kompletterat detta uppdrag med ett förtydligande kring behovet av en ny struktur avseende organisation av befolkningsskyddet.

3.2 Slutsatser

I takt med att Sverige nu åter bygger upp och stärker det civila försvaret, behövs en ny organisering av befolkningsskyddet och dess personalförsörjning.

Myndigheten för civilt försvar återkommer i budgetunderlaget med en samlad bedömning för att genomföra detta avseende utveckling och efterföljande förvaltning.

Ansvarsförhållanden, juridiska förutsättningar och kompetensbehov är viktiga att närmare utreda för att på så sätt kunna etablera en ny organisationsform för befolkningsskyddet. Det arbetet förutsätter ett bredare samarbete mellan offentliga, privata och frivilliga aktörer.

3.3 Tidigare organisering

Innan 1995 hade flera olika myndigheter egna register för personal som var ämnade för olika befattningar i det civila försvaret. Totalförsvarsplikt lagen tillkom 1995 och i samband med den bildades Pliktverket (senare Plikt- och prövningsverket) som då tog över en större del av registreringen av personal för totalförsvaret.

Grundprincipen för det civila försvaret är att bemanningen ska ske utifrån följande turordning:

1. Anställd personal (krigsplacering)
2. Frivilliga (avtal)
3. Pliktpersonal (civilplikt)

Utredningen *Plikten kallar!*¹³ gör bedömningen att det vid höjd beredskap och ytterst krig, kommer att finnas ett stort behov av personalförstärkning inom befolkningsskyddet. Definitionen av vad som befolkningsskyddet omfattar finns

¹³ Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)

inte i någon nuvarande lagtext. Däremot så fanns den beskriven i Lagen om civilt försvar ¹⁴ som upphävdes 2006 och ersattes av LEH ¹⁵, där definitionen inte fanns med. 1994 års lag beskrev befolkningsskyddet enligt följande:

1 Kap. Inledande bestämmelser
§2 Med befolkningsskydd avses åtgärder för att skydda befolkningen och civil egendom från krigets verkningar. Sådana åtgärder är: 1. utrymning och inkvartering, 2. tillhandahållande och iordningställande av skyddsrum och skyddade utrymmen 3. tillhandahållande av andningsskydd 4. mörkläggning, 5. information om självskydd, 6. kompletterande åtgärder som är nödvändiga för att verksamhet enligt denna paragraf skall kunna bedrivas.

Skyddsrum och utrymning/inkvartering kom därefter att regleras i egna lagar och vissa uppgifter inom befolkningsskyddet överfördes därmed från kommunerna till staten, företrädesvis Myndigheten för civilt försvar (MSB). Kommunerna hade tidigare varit ansvariga för det som kallades Hemskyddet.

3.4 Hemskyddet

Från 1937 och fram till 2006 fanns en lokalt förankrad organisationsmodell kallad hemskydd, med tydliga uppgifter för att skydda civilbefolkningen vid höjd beredskap och krig. Kommunerna var ansvarig. De båda världskrigen och det efterföljande kalla kriget påkallade behovet av ett starkt civilt försvar och en tydlig beredskap för vem som gör vad vid en eventuell krigssituation.

Det reglerades också i Lagen om civilt försvar från 1994.

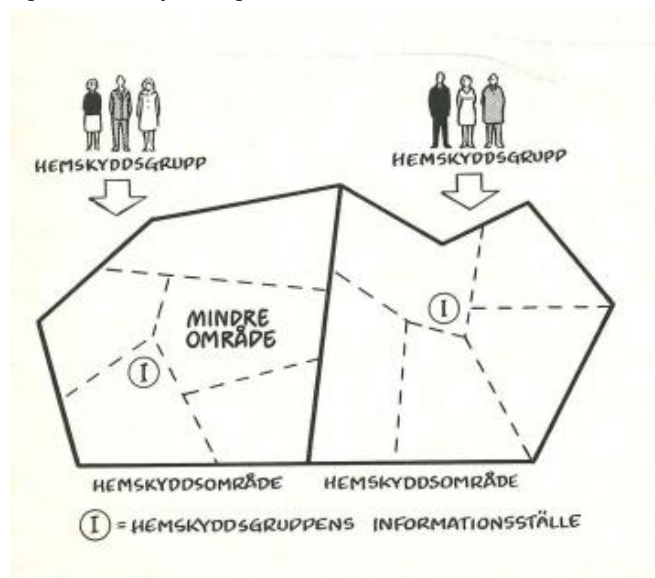
4 kap. Hemskydd
1 § I varje kommun skall det finnas ett hemskydd. 2 § Hemskyddet är en beredskapsorganisation som under höjd beredskap har till uppgift att: 1. förmedla information mellan kommunen och befolkningen, 2. verka för att skydda, rädda och i övrigt hjälpa befolkningen i samband med stridshandlingar, 3. verka för att trygga sådan försörjning som är nödvändig för befolkningens överlevnad. 3 § Hemskyddet består av totalförsvarspliktiga som skrivits in för civilplikt och av frivilliga.

¹⁴ Lagen om civilt försvar 1994:1720

¹⁵ Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Hemskyddsorganisationen var en statlig resurs som leddes av respektive kommun och fungerade som en länk mellan invånarna och kommunens ledning. Den personal som verkade i den hade god person- och lokalkännedom, vilket var en förutsättning för deras uppgifter. Hela landet var indelade i hemskyddsområden som omfattade 500 – 2 000 invånare och som leddes av en hemskyddsgrupp. Dessa områden delades i sin tur i mindre områden med 50-200 invånare med ett ansvarigt hemskyddsombud för varje område.

Figur 3 Hemskyddsorganisationen mellan 1937 och fram till 2006

När denna organisation lades ner i och med att Lag om civilt försvar upphörde uppstod en lucka i systemet, vilket fortsatt innebär att vissa uppgifter inte kan lösas på ett acceptabelt sätt.

I detta uppdrag används begreppet ”Hemskyddet” för att beskriva behovet av en organisation som kan lösa uppgifter inom befolkningsskyddet som bedöms som mest angelägna. Detta kan vara både en eller flera organisationer men även andra lösningar som inkluderar offentliga aktörer, privata företag eller frivilliga. Exempel på uppgifter för Hemskyddet:

- Iordningställa skyddsrum/skyddade utrymmen/andra former av fysiskt skydd
- Skyddsrumskomponenter, förbrukningsmateriel skyddsrum (lagerhållning, distribution, ersättning).
- Information och anvisning om skyddsrum/skyddade utrymmen
- Inhämtning samt rapportering om läget inom befolkningsskyddet lokalt
- Planera för eventuell omflyttning, utrymning, inkvartering
- Stöd till befolkningen i andra frågor om befolkningsskydd som t ex egen förmåga till skydd

4 Avslutande kommentarer

Det finns behov av att fortsatt utveckla befolkningsskyddet när det gäller dess personalförsörjning. Det förutsätter att det finns framtagna planer hos civilområdena, regioner, länsstyrelser och kommuner för att kunna identifiera vilka behov som finns av personella förstärkningsresurser. MSB har en viktig roll att fylla för att stödja utvecklandet av dessa planer och även, tillsammans med aktörerna, utveckla en organisation och struktur för att tydligt identifiera vad som behöver göras och av vem.

Befolkningsskyddet består av många olika funktioner, utöver de som ingår i detta uppdrag, och det är viktigt att skapa ett sammanhållet skydd av befolkningen som håller i varje led.

De frivilliga organisationerna är avgörande för att skapa ett robust system och de fyller en viktig funktion då den egna personalen (anställda) inte räcker till och civilplikten är en relativt kostsam lösning som enbart kan användas vid höjd beredskap.

Bilagor

Bilaga 1 – Bemanning specialskyddsrum

Nedan redovisas hur specialskyddsrummen bemannas. Organisationsbilden visar organisationen för de större specialskyddsrummen (kategori 1). De mindre specialskyddsrummen (kategori 2) har endast en grupp med skyddsrumstekniker kopplat till sig.

Total bemanning inklusive civilpliktiga och frivilliga

I tabellen redovisas totalt antal resurser (både civilpliktiga och frivilliga) som behövs för att bemanna alla specialskyddsrummen.

Tabell 9 Antal specialskyddsrum per kommun, inklusive bemanningsbehov civilpliktiga plus frivilliga.

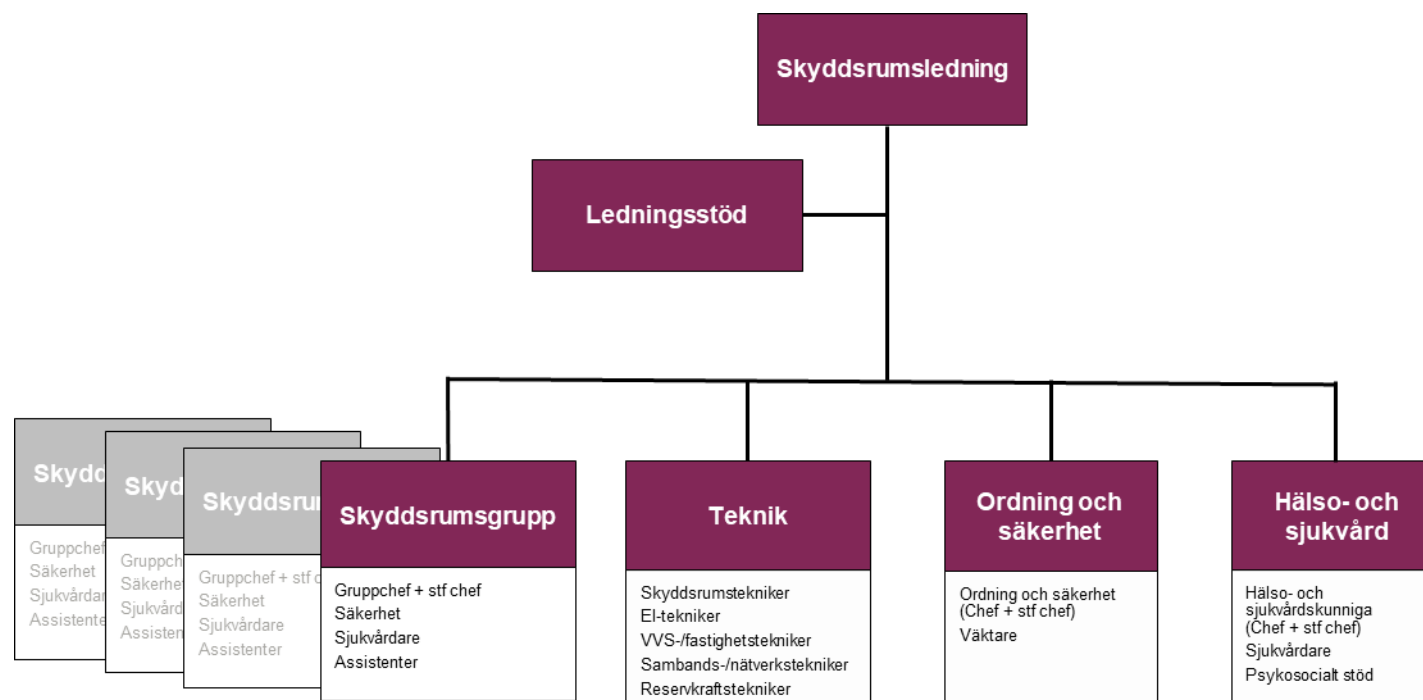
Kommun	Total bemanning per skyddsrum	Total bemanning per skyddsrum + 25%	Bemanning per skyddsrum endast civilpliktiga	Bemanning per skyddsrum endast civilpliktiga + 25%
Ale	4	5	4	5
Borås	46	58	10	13
Göteborg	96	121	20	25
Karlskrona	104	131	32	40
Katrineholm	46	58	10	13
Linköping	46	58	10	13
Malmö	92	116	20	25
Stockholm	1318	1654	702	880
Södertälje	4	5	4	5
Västerås	46	58	10	13
Ystad	46	58	10	13
Örebro	46	58	10	13
Övrigt	4	5	4	5
Totalsumma	1898	2385	846	1060

Kommun	Antal special-skyddsrum	Civilplikt	Civilplikt	Civilplikt	Civilplikt	Civilplikt	Civilplikt
		Skyddsrum-ledning	Skyddsrumstekniker	EL- tekniker	VVS-/ fastighets-tekniker	Reservkraftstekniker	Sambands-/ Nätverkstekniker
Ale	1		4				
Borås	1	2	2	2	2	2	2
Göteborg	2	4	4	4	4	4	4
Karlskrona	5	4	16	4	4	4	4
Katrineholm	1	2	2	2	2	2	2
Linköping	1	2	2	2	2	2	2
Malmö	2	4	4	4	4	4	4
Stockholm	148	30	512	38	38	30	30
Södertälje	1		4				
Västerås	1	2	2	2	2	2	2
Ystad	1	2	2	2	2	2	2
Örebro	1	2	2	2	2	2	2
Övrigt	1		4				
Totalsumma	166	54	560	62	62	54	54

	Frivilliga	Frivilliga	Frivilliga	Frivilliga	Frivilliga	Frivilliga	Frivilliga
Kommun	Ledningsstöd	Skyddsrumsgruppschef + stf chef	Skyddsrumsgrupp	Ordning och säkerhet Väktare	Sjuksköterska	Sjukvårdare	Psykosocialt stöd
Ale							
Borås	4	2	18	4	2	2	2
Göteborg	8	4	36	10	4	6	4
Karlskrona	8	4	36	8	4	4	4
Katrineholm	4	2	18	4	2	2	2
Linköping	4	2	18	4	2	2	2
Malmö	8	4	36	8	4	4	4
Stockholm	60	30	364	78	32	44	32
Södertälje							
Västerås	4	2	18	4	2	2	2
Ystad	4	2	18	4	2	2	2
Örebro	4	2	18	4	2	2	2
Övrigt							
Totalsumma	108	54	580	128	56	70	56

Bilaga 2 – Organisation för specialskyddsrum kategori 1

De större specialskyddsrummen (kategori 1) bemannas enligt nedan. För de mindre specialskyddsrummen behövs färre resurser. Alla specialskyddsrum bedöms behöva bemannas för 2-skift.

Figur 4 Organisation för specialskyddsrum, kategori 1

Bilaga 3 – Befattningsbeskrivningar specialskyddsrum

Nedan presenteras vilka befattningar och roller som anses behövas finnas i samband med bemanning av specialskyddsrummen.

SKYDDSRUMSLEDNING

Skyddsrumschef + stf (civilplikt)

- Leda iordningställande
- Leda återställande
- Ansvara för bemanning av skyddsrummet vid drift
- Leda åtgärder för att uppnå maximal uthållighet
- Leda övervakning av allmän ordning, säkerhet och brandskydd
- Leda information till skyddssökande
- Leda indikering och sanering av skyddssökande
- Leda sambands och expeditionstjänst
- Leda avlyssning och uppföljning av varningsmeddelanden
- Leda indikering innan utpassering

Sambandsoperatör

- Bistå skyddsrumsledningen
- Sända och ta emot muntliga och skriftliga meddelanden på skyddsrummets sambandsmedel
- Iordningsställa sambandsutrustningen

Stabsassistent (tillika "resurssamordnare")

- Föra lägeskarta
- Iordningsställa stab/ledningsutrymme
- Lägeskarta
- Krigsdagbok
- Identifiera personer bland de skyddssökande med särskild kompetens
- Samordna personer ur de skyddssökande för särskilda uppgifter

TEKNIKGRUPP

Chef teknikgrupp

- Leda drift och tillsyn av anläggningens tekniska system
- Säkerställa personalens uthållighet
- Samordna kommunikation, rapportering och liknande till externa funktioner i tekniska frågor
- Samordna beställningar till tekniska system

El-tekniker (civilplikt)

- Drift och tillsyn av anläggningens elektriska installationer
- Felsökning
- Avhjälpa driftstörningar
- Handha anläggningsinstruktionen
- Föra journal över anläggningens drift

VVS/Fastighetstekniker (civilplikt)

- Drift och tillsyn av anläggningens VVS- och andra driftsystem
- Felsökning
- Avhjälpa driftstörningar
- Handha anläggningsinstruktionen
- Kontrollera behov och tillgång av vatten, drivmedel, andra förnödenheter för anläggningens tekniska funktion
- Föra journal över anläggningens drift

Skyddsrumstekniker (civilplikt)

- Drift och tillsyn av skyddsrummets skyddsfunktioner (stötvågsventiler, dörrar, filter mm)
- Felsökning
- Stödja övriga tekniker
- Önskad kompetens: skyddsrumssakkunnig

Sambands-/nätverkstekniker (civilplikt)

- Drift av anläggningens kommunikationsradio, exempelvis telefon, RAKEL, Wi-Fi eller kortvågsradio
- Drift och tillsyn av anläggningens nätverk
- Ansvarig för anläggningens sambandssystem
- Felsökning
- Avhjälpa driftstörningar

Reservkraftstekniker

- Drift och tillsyn av anläggningens reservkraftutrustning
- Felsökning
- Avhjälpa driftstörningar
- Handha anläggningsinstruktionen
- Kontrollera behov och tillgång av vatten, drivmedel, andra förnödenheter för anläggningens tekniska funktion
- Föra journal över anläggningens drift

SKYDDSRUMSGRUPP

Skyddsrumsgruppchef + stf

Gruppchef i skyddsrumsgrupp ska inom och i anslutning till skyddsrum organisera och med gruppen bidra skyddsrumsledningen med:

- Genomföra iordningställande
- Genomföra återställande
- Övervakning av allmän ordning, säkerhet och brandskydd
- Inpassering och utpassering skyddsrum
- Stängning och öppning av ingångar
- Indikering och sanering av skyddssökande
- Förläggning, hygien och renhållning
- Första hjälp/psykosocialt stöd
- Speciell kompetens: skyddsrumssakkunnig

Skyddsrumsassistent

- Övervakning av allmän ordning, säkerhet och brandskydd
- Inpassering och utpassering skyddsrum
- Stängning och öppning av ingångar

- Indikering och sanering av skyddssökande
- Förläggning, hygien och renhållning
- Första hjälp/psykosocialt stöd
- Iordningställande/återställande
- Speciell kompetens: Skyddsrumssakkunnig

Väktare

- Övervakning av allmän ordning, säkerhet och brandskydd
- Inpassering och utpassering skyddsrum
- Stängning och öppning av ingångar
- Indikering och sanering av skyddssökande
- Hantera ordningsstörningar
- Förebyggande säkerhetsarbete
- Delta i övriga gruppers arbete

Sjukvårdare

- Första hjälp, enklare vård/omvårdnadsåtgärder
- Bistå sjuksköterska
- Hygien/sanitet
- Psykosocialt stöd/krishantering
- Transportera sjuka/skadade inom skyddsrummet
- Transportera sjuka/skadade från skyddsrummet till externa resurser
- Hantering av avlidna

ORDNINGS/SÄKERHETSGRUPP

C + stf C Ordnings/säkerhetsgrupp

- Stödja skyddsrumsledningen i säkerhetsarbete
- Leda gruppens arbete
- Övervakning av allmän ordning, säkerhet och brandskydd
- Inpassering och utpassering skyddsrum
- Stängning och öppning av ingångar
- Indikering och sanering av skyddssökande
- Hantera ordningsstörningar

- Förebyggande säkerhetsarbete
- Stödja övriga grupper

SJUKVÅRDSGRUPP

Chef + sff C sjukvårdsgrupp / Sjuksköterska

- Leda sjukvårdsgruppens arbete
- Högsta medicinska kompetens
- Första hjälp/andra vård och omvårdnadsåtgärder
- Identifiera behov av externt medicinskt stöd
- Samordna hygien/sanitet
- Smittskydd
- Samverka med externa sjukvårdsresurser
- Samordna arbete med skyddssökande med medicinska kunskaper
- Ansvarar för sjukvårdsmateriels funktion
- Journalföring
- Hantering avlidna

Psykosocial stödperson

- Psykosocialt stöd
- Emotionell första hjälp
- Identifiera svårare krisreaktioner
- Identifiera behov av externt stöd
- Identifiera riskindivider
- Ev. andligt stöd
- Hantering avlidna

Bilaga 4 – Kostnadsberäkningar specialskyddsrum

Kostnader för grundutbildning

Kostnad (tkr) grundutbildning för MSB, Plikt- och prövningsverket samt Försäkringskassan.

Tabell 10 Kostnad för grundutbildning för specialskyddsrum

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap							
Lärartjänst MSB	-	1 900	1 900	1 900	1 900	2 850	10 450
Stödtjänster	1 700	2 550	2 550	2 550	2 550	2 550	14 450
Kommunikation	150	150	150	150	150	150	900
Summa MSB	2 350	5 600	38 898	38 914	37 164	55 127	178 052
Totalförsvarets plikt- och prövningsverk							
Summa PPV	-	-	119	115	115	181	530
Försäkringskassan							
Drift och underhåll av IT-system	-	-	120	80	80	120	400
Summa totalt (Avrundat)	2 400	5 600	39 300	39 300	37 500	55 600	179 500

Tabell 11 Kostnad för grundutbildning för specialskyddsrum, per civilpliktig, samt per civilpliktig och dygn

År	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Kostnad per civilpliktig (exkl. förberedelser)	0	0	165	171	163	154
Kostnad per civilpliktig och dygn (exkl. förberedelser)	-	-	9	9	9	8

Kostnader för repetitionsutbildning

Tabell 12 Kostnad för repetitionsutbildning för specialskyddsrum

År	2032	2033	2034	2035	2036	TOTALT
Antal civilpliktiga	-	238	230	230	362	1 060
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap						
Lärartjänst repövning	1 900	1 900	1 900	1 900	2 850	10 450
Förmåner	-	10 443	10 280	10 470	16 784	47 978
Stödtjänster	850	850	850	850	850	4 250
Systemstöd	1 000	2 000	2 000	2 000	2 000	9 000
Kommunikation	300	150	150	150	150	900
Stöd till kommunerna	-	3 000	4 000	2 000	2 000	11 000
Summa MSB	4 050	18 343	19 180	17 370	24 634	83 578
Totalförsvarets plikt- och prövningsverk						
Resekostnad inryckning	-	119	115	115	181	530
Summa PPV	-	119	115	115	181	530
Försäkringskassan						
Handläggning och stöd	-	110	110	110	160	490
Drift och underhåll av IT-system	-	40	40	40	40	160
Summa Försäkringskassan	-	150	150	150	200	650
Summa totalt	4 050	18 612	19 445	17 635	25 015	84 758
Summa totalt (Avrundat uppåt)	4 100	18 700	19 500	17 700	25 100	84 800

Tabell 13 Kostnad för repetitionsutbildning för specialskyddsrum, per civilpliktig, samt per civilpliktig och dygn

År	2032	2033	2034	2035	2036
Kostnad per civilpliktig (exkl. förberedelser)	0	79	85	77	69
Kostnad per civilpliktig och dygn (exkl. förberedelser)	-	11	12	11	10

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

651 81 Karlstad Tel 0771-240 240 www.msb.se

Publikationsnummer MSB 2648 – december 2025 ISBN-nummer 978-91-7927-673-7